

บทที่ 5

บทเรียนจากชุมชนประเทศญี่ปุ่น

ประเทศไทยได้พัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย การแข่งขันด้านการค้าการลงทุนที่สูงขึ้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจ การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรม การมุ่งเน้นพัฒนาด้านวิชาการและวิชาชีพเพื่อตอบสนองต่อตลาดแรงงานเป็นหลัก ซึ่งมักละเลยการพัฒนาด้านจิตใจ โดยเฉพาะความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และจิตสาธารณะ ส่งผลให้ค่านิยมอันดีงามของประเทศไทยลดน้อยลง อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศเดียวที่มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมในลักษณะดังกล่าว อย่างกรณีของประเทศญี่ปุ่น มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงกับไทยมาก ซึ่งก่อนหน้านี้ได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่ผู้คนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน แต่ปัจจุบันก็ได้เผชิญปัญหาความสัมพันธ์ของคนในสังคม โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่เริ่มอ่อนแอ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาสู่ความทันสมัยเช่นเดียวกับประเทศไทย ดังนั้น การรื้อฟื้นค่านิยมดั้งเดิมในประเทศญี่ปุ่น จึงเน้นการพัฒนาทุนทางสังคม เสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและสังคม เน้นการดำเนินชีวิตภายใต้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชนเพื่อปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามกลับคืนสู่สังคม

อนึ่ง จากการประมาณการประชากรโลกขององค์การสหประชาชาติสะท้อนให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 2.5 พันล้านคนในปี ค.ศ. 1950 เป็น 6 พันล้านคนในปี ค.ศ. 2000 และคาดว่าจะเพิ่มเป็น 9 พันล้านคนในปี ค.ศ. 2050 ในขณะที่ประชากรภาวะเจริญพันธุ์มีอัตราลดลงเรื่อยๆ จากร้อยละ 5.02 ในช่วงปี ค.ศ. 1950-1955 เหลือร้อยละ 2.79 ในปี ค.ศ. 1995-2000 และเหลือเพียงร้อยละ 2.05 ในปี 2045 ซึ่งส่งผลให้สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากร้อยละ 7.9 ในปี ค.ศ. 1950 เป็นร้อยละ 14.3 และ 25.9 ในปี ค.ศ. 2000 และ 2050 ตามลำดับ ปัจจุบันประเทศญี่ปุ่นกำลังเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวและได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aged society) เนื่องจากมีประชากรที่สูงอายุร้อยละ 20.5 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงประชากรในญี่ปุ่นและการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาที่สำคัญหลายประการ ดังนี้

1) รายจ่ายของภาครัฐ การเปลี่ยนแปลงประชากรในญี่ปุ่นทำให้ภาครัฐมีค่าใช้จ่ายสำหรับการประกันสังคมเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยอัตราส่วนที่จ่ายเป็นเงินประกันสังคมแก่ผู้สูงอายุนั้นเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 26 ในปี ค.ศ. 1975 เป็นร้อยละ 56 ในปี ค.ศ. 2001

2) รูปแบบการเคลื่อนย้ายคน กล่าวคือ ช่วง ค.ศ. 1955-1961 ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนย้ายคนจากชนบทสู่เมือง หลังจากนั้นเป็นการเคลื่อนย้ายคนจากเมืองสู่ชนบทจนถึงปี ค.ศ. 1973 แนวโน้มจึงลดลง

3) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรส่งผลให้รูปแบบการออม ค่าใช้จ่ายระบบสังคม และแรงงานเปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยสำคัญที่ต้องพัฒนาอันเนื่องมาจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการลดลงของจำนวนประชากร เพื่อขยายเพิ่มอัตราการเติบโตและพัฒนาประเทศ ได้แก่ การพัฒนาองค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ กระบวนการทางเทคโนโลยี การศึกษา เศรษฐกิจ การลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ การสร้างเครือข่ายการพัฒนา และทุนทางสังคม โดยการพัฒนาปรับระบบสังคมและเศรษฐกิจเพื่อเตรียมพร้อมผู้สังคมผู้สูงอายุ การลดลงและการเปลี่ยนแปลงของประชากร จะต้องรักษาระดับอัตราการเจริญพันธุ์ การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืนด้วยการกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม สนับสนุนอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง มีการกำหนดพื้นที่สีเขียว พื้นที่ป่า มีการพัฒนาทุนทางสังคม การผสมผสานวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งการกำหนดนโยบายต่างๆ ต้องสอดคล้องกับความต้องการและมีความร่วมมือกับภาคีต่างๆ

นอกจากการพัฒนาในด้านต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ระบบการประกันสังคมจัดเป็นปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ หลักประกันทางสังคมของประเทศญี่ปุ่น ประกอบด้วย

1) หลักประกันทางรายได้ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ประกอบด้วย ระบบเงินบำนาญและการคุ้มครองการดำรงชีพสำหรับผู้ที่ไม่ได้อยู่ในระบบเงินบำนาญ โดยมีภาครัฐเป็นผู้จ่ายเงินบำนาญและเงินสงเคราะห์การดำรงชีพ กรณีที่ว่างงาน ผู้ประกันจะได้รับเงินช่วยเหลือจากภาครัฐในช่วงว่างงานหรือหางานใหม่ รวมทั้งในกรณีที่ชราภาพหรือทุพพลภาพ

2) หลักประกันด้านการบริการสังคม ประกอบด้วย การประกันด้านการรักษาพยาบาล ระบบประกันการดูแลสุขภาพระยะยาว และการช่วยเหลือดูแลเด็ก

3) ระบบสงเคราะห์และช่วยเหลือคนที่มีภาวะยากลำบาก ประกอบด้วย การช่วยเหลือค่าครองชีพ ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล โดยสัดส่วนความรับผิดชอบระหว่างผู้ประกันและรัฐบาลเป็นร้อยละ 50:50

สำหรับรูปแบบการพัฒนาของประเทศต่างๆ ที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว มีรูปแบบการพัฒนาที่แตกต่างกันไป ซึ่งแบ่งได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ ในกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียเป็นรูปแบบของรัฐสวัสดิการ มีการเก็บภาษีและรายได้สูง กลุ่มประเทศตะวันตกและสหรัฐอเมริกาใช้แบบการตลาดเป็นฐาน โดยใช้การลงทุนและการประกัน ประเทศในกลุ่มอาเซียนเป็นรูปแบบการสร้างเครือข่ายชุมชนซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างการประกันสังคมของรัฐและชุมชนโดยทุนทางสังคมในเยอรมันและฝรั่งเศสเน้นรูปแบบการประกันสังคมจากการจ้างงานและการจ่ายสมทบเช่นเดียวกับญี่ปุ่นและไทย

ดังนั้น การวิจัยนี้จึงทำการคัดเลือกประเทศญี่ปุ่นในการศึกษาบทเรียนจากชุมชนเนื่องจากเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทุนทางสังคมเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ และเป็นประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นเวลานาน ซึ่งน่าจะเป็นต้นแบบที่สำคัญที่ดีสำหรับประเทศไทยที่จะก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ

5.1 แนวทางการพัฒนาประเทศ

แนวทางการพัฒนาประเทศ เริ่มจากการวางแผน การจัดทำแผน และการดำเนินมาตรการการพัฒนาประเทศ ซึ่งแสดงได้ดังนี้

1. การวางแผนและการจัดทำแผนการพัฒนาประเทศ

ประเทศญี่ปุ่นมีการวางแผนในหลายระดับ คือ ระดับชาติ ระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น แผนส่วนใหญ่จะมีระยะเวลา 10-15 ปี แต่ที่สำคัญคือทุกแผนจะมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาและประเด็นที่สำคัญไว้อย่างชัดเจนเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนแผนให้เป็นรูปธรรมและมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนทุกระดับ

2. การดำเนินมาตรการการพัฒนาประเทศ

การดำเนินมาตรการการพัฒนาประเทศของญี่ปุ่น จะคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาภายในประเทศและการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อพัฒนาประเทศให้มีความสมดุลสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่มีเสถียรภาพ ตัวอย่างมาตรการพัฒนาที่สำคัญ เช่น

1) การวางแผนพัฒนาประเทศเมื่อก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุและการลดลงของประชากร เนื่องจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้เป็นภาระการคลังในด้านระบบประกันสังคม การรักษาพยาบาล รัฐบาลญี่ปุ่นจึงต้องกำหนดนโยบายเพื่อกระตุ้นการออม และนโยบายด้านการลงทุนที่เหมาะสม การพัฒนาองค์ความรู้ สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อเพิ่ม

ผลิตภาพแรงงาน รวมทั้งปฏิรูประบบประกันสังคมในประเทศด้วยการให้ผู้ประกันตนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบระบบประกันต่างๆ ร่วมกับภาครัฐในสัดส่วน 50:50 รวมทั้งการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ เป็นต้น ซึ่งบทเรียนนี้เป็นประเด็นที่ประเทศไทยควรศึกษาผลกระทบจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวเพื่อนำมาประยุกต์และเตรียมความพร้อมการวางแผนพัฒนาประเทศไทยเพื่อรองรับการเข้าเป็นสังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ

2) การบริหารจัดการและพัฒนาในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นโดยกำหนดนโยบายระยะยาวในการลดจำนวนส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศให้เหลือ 1,000 หน่วย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่น เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงจากปัญหาการขาดดุลการคลังทั้งระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ในขณะเดียวกันได้เน้นการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นที่เข้มแข็งสามารถบริหารจัดการท้องถิ่นได้เองโดยดำเนินการภายใต้นโยบายของรัฐบาลและมีรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการเรื่องหลักๆ เช่น การประกันสังคม การประกันผลผลิต เป็นต้น การพัฒนานี้เห็นได้จากเกษตรกรญี่ปุ่นได้รับความรู้ด้านวิทยาการ เทคโนโลยีในการปลูกพืช เงินทุนสนับสนุนจากสหกรณ์เพื่อให้ผู้ในการลงทุนโดยไม่มีดอกเบี้ยและไม่ต้องมีหลักประกัน ในขณะเดียวกันเกษตรกรเองก็ต้องมีความขยัน ซื่อสัตย์ จึงเป็นจุดน่าสนใจในประเด็นทุนทางสังคมในด้านทุนมนุษย์ที่ต้องมีความขยัน ซื่อสัตย์ อดทน มีวินัย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

3) การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น จุดเด่นของประเทศญี่ปุ่น คือ การพัฒนาชุมชนโดยอาศัยทุนทางสังคมด้วยการเสริมสร้างการพัฒนาทุนทางสังคมที่มีอยู่ เห็นได้จากการที่ประชาชนมีความรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีส่วนร่วมในการจัดการสังคม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือโดยใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่เป็นฐานในการพัฒนา โดยเฉพาะเรื่องการประกอบอาชีพ การช่วยเหลือและดูแลคนในชุมชนโดยการเป็นอาสาสมัคร การสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม สำหรับตัวอย่างการพัฒนาชุมชนที่เป็นจุดเด่นของญี่ปุ่น ได้แก่ การดำเนินงานหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OVOP) โดยสินค้าแต่ละท้องถิ่นจะมีเอกลักษณ์ของตนเอง ไม่มีการลอกเลียนแบบกัน ซึ่งประเทศไทยเองก็ได้นำแนวคิดนี้มาเป็นต้นแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน (OTOP) แต่สินค้าท้องถิ่นของไทยมักไม่มีเอกลักษณ์ของชุมชน ผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกัน ลอกเลียนแบบกัน ทำให้ราคาต่ำ ผลิตได้ไม่ยั่งยืน ดังนั้น การพัฒนาชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคมในประเทศญี่ปุ่นจึงน่าจะเป็นบทเรียนที่ดีและเหมาะสมกับการพัฒนาประเทศไทยเนื่องจากทุนทางสังคมด้านวัฒนธรรมของไทยและญี่ปุ่นมีวิถีใกล้เคียงกัน จุดเด่นที่ควรศึกษา คือ การรักษาเอกลักษณ์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่อยู่บนพื้นฐานและยึดเอกลักษณ์ของชุมชนเป็นหลัก ไม่ลอกเลียนแบบ

4) การดำเนินมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ประเทศญี่ปุ่นเป็นเกาะมีทะเลล้อมรอบทุกด้าน ซึ่งอ่อนไหวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม รัฐบาลจึงกำหนดนโยบาย เป้าหมายและกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน ให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งในและระหว่างประเทศ เช่น การกำหนดพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในท้องถิ่นทั้งเขตเพาะปลูกและเขตอุตสาหกรรม การกำหนดพื้นที่สีเขียว การใช้มาตรการทางภาษีด้านสิ่งแวดล้อม ระบบการกำจัดของเสียต่างๆ โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแยกขยะ เป็นต้น สำหรับบทเรียนในการดำเนินมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมของญี่ปุ่น น่าจะเป็นประเด็นที่ประเทศไทยควรศึกษารูปแบบการดำเนินงานและบททวนการดำเนินงานของประเทศไทยทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพื่อหามาตรการการวางแผนและกำหนดนโยบายสิ่งแวดล้อมของประเทศ รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกและสร้างวินัยให้แก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมดูแลและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

5.2 การบริหารจัดการระดับท้องถิ่น

การบริหารจัดการในระดับท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น กล่าวได้ว่ามี 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัด (Prefecture) และระดับเทศบาล (municipality) แบ่งออกเป็น เทศบาลนคร (Shi) เมือง (Cho) และตำบล (Son) มีการบริหารแบ่งตามจำนวนประชากร คือ City 50 thousand > Town 10 thousand > Administrative Village โดยรัฐบาลญี่ปุ่นได้วางแผนที่จะลดจำนวนการบริหารส่วนท้องถิ่นให้น้อยลง เพื่อขนาดที่เหมาะสม (amalgamation) กับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

นโยบายการพัฒนาในระดับท้องถิ่นมุ่งเน้นการจัดการให้ตอบสนองในประเด็นต่างๆ ดังนี้ การบริหารจัดการที่ตอบสนองความต้องการระยะยาวในพื้นที่ คิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น สนับสนุนและสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งภายในพื้นที่และชักชวนการลงทุนจากภายนอกให้มาลงทุนในพื้นที่ สร้างเครือข่ายทางสังคมในท้องถิ่นเพื่อดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเงิน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีการจัดตั้งศูนย์บริหารจัดการและพัฒนาท้องถิ่น รวมทั้งมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ตัวอย่างการพัฒนาและสร้างสังคมฐานความรู้ในท้องถิ่นที่สำคัญของญี่ปุ่น คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน “หนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์”

การพัฒนาชุมชนผ่านการพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนของหมู่บ้าน (OVAP: One Village One Product) เริ่มครั้งแรกในปี ค.ศ. 1979 ที่ Oita Prefecture เป็นการดำเนินการโดย

หมู่บ้าน ซึ่งมีคนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการเพื่อสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักการพื้นฐาน 3 ประการ คือ การคิดที่เชื่อมโยงท้องถิ่น กับภายนอก พึ่งตนเอง และการคิดสร้างสรรค์ด้วยการค้นหาและการดึงลักษณะเด่นของชุมชนพัฒนาเป็นสินค้า และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการให้ความรู้ในการพัฒนา OVOP การพัฒนาชุมชนผ่าน OVOP จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ นำไปสู่การคิดค้นและพัฒนาสินค้า รวมทั้งสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ อนุรักษ์เอกลักษณ์ของท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน

นอกจากนี้ ประเทศญี่ปุ่นยังเน้นการสร้างความยั่งยืนที่ยั่งยืนในชนบท โดยเน้นการพัฒนาภาคการเกษตรให้มีความยั่งยืน เน้นการเพิ่มผลผลิต อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บริโภคอาหารปลอดภัย รวมทั้งพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรในชุมชน ใช้เทคโนโลยีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

5.3 ชุมชนที่มีศักยภาพของประเทศญี่ปุ่น

ตัวอย่างชุมชนที่มีศักยภาพของประเทศญี่ปุ่นแสดงได้ดังนี้

1) การสร้างเครือข่ายการผลิตของเกษตรกร : Tahara City, Aichi Prefecture

Tahara เป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรอัทซึมิในตอนใต้ของ จังหวัด Aichi มีประชากรประมาณ 66,000 คน เป็นเมืองเกษตรกรรม ในปี ค.ศ.1940 มีการปลูกข้าวเป็นหลัก ในช่วงฤดูร้อนมีการปลูกมันเทศและถั่ว ในฤดูหนาวปลูกข้าวสาลีและหัวไชเท้า ต่อมาในปี ค.ศ.1962 หลังสงครามโลกครั้งที่สองมีนโยบายผลิตอาหาร จึงเริ่มมีการพัฒนาโครงการการเกษตรขึ้น มีการชุดคลองและเริ่มใช้เครื่องมือพัฒนาการเกษตร จึงเกิดรูปแบบการเกษตรแบบใหม่ขึ้น จากเดิมปลูกข้าว ข้าวโพดเป็นพืชหลัก ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งเพาะปลูกกะหล่ำปลี หัวไชเท้า ผัก เมล่อน มะเขือเทศและดอกไม้ใน green house โดยเน้นการเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ประเทศญี่ปุ่นมีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร โดยมีภารกิจหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ : การรวมกลุ่มขาย การรวมกลุ่มซื้อปุ๋ยและเครื่องจักร 2) ด้านการออมและการเงิน มีธนาคารสหกรณ์การเกษตร 3) ด้านการประกัน : ประกันชีวิต บำนาญ อคคีภัย รถยนต์ สำหรับสหกรณ์การเกษตรเมือง Tahara เป็นการสร้างเครือข่ายการผลิตของเกษตรกร โดยการส่งผลผลิตไปยังศูนย์สหกรณ์ของเมือง ซึ่งจะดำเนินการทั้งการกระจายผลผลิต การเงิน การธนาคาร การประชาสัมพันธ์ เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้ามาทำงานในศูนย์ด้วย นอกจากนี้ ภายในศูนย์ยังเป็นแหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่น ร้านอาหาร สวนสุขภาพ สถานที่จัดกิจกรรมของเมือง

2) การจัดการชุมชนโดยใช้ทุนทางสังคม : Seinaiji Village, Nagano Prefecture

Seinaiji เป็นหมู่บ้านในเมือง Nagano เป็นเมืองเก่าแก่และมีชื่อเสียงในเรื่องการทำพลูมานานกว่า 200 ปี จึงมีเทศกาลพลูเป็นประเพณีสำคัญ พิษเฉพาะปลูกที่มีชื่อเสียง คือ พักทองแดงกว่า หัวยี่ห้า มันฝรั่ง

การดำเนินงานบริหารจัดการในชุมชน ดำเนินงานในรูปแบบของคณะกรรมการประกอบด้วย 2 คณะ คือ คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ และคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน มีการให้ความสำคัญแก่ผู้หญิง เช่น การมีผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้หญิง นอกจากนี้ชุมชนยังมีการจัดการโดยใช้ทุนทางสังคมและใช้ชุมชนเป็นฐานในการจัดระบบประกันสังคมและการดูแลผู้สูงอายุ มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการสืบทอดประเพณีโบราณต่างๆ การตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุโดยมีเด็กและเยาวชนในหมู่บ้านเข้ามาคอยดูแล ช่วยเหลือ แนะนำผู้สูงอายุ รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตการเกษตรของชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์

3) การพัฒนากิจกรรมของเมืองโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นฐาน : Magome Town, Gifu Prefecture

Magome เป็นเมืองเล็กบนเขา Kiso จังหวัด Gifu มีพื้นที่ล้อมรอบด้วยป่า เป็นเมืองเก่าแก่ตั้งแต่สมัยราชวงศ์เอโดะ จึงมีการพัฒนาเมืองให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่คงความเก่าแก่และความเป็นเอกลักษณ์ มีวิถีชีวิตดั้งเดิม มีการอนุรักษ์ร้านค้าเก่า อาคารบ้านเรือน โรงแรมร้านอาหาร พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ชาวเมือง Magome ดำเนินการนำเที่ยวโดยผู้สูงอายุที่อยู่ในเมือง จุดเด่นในการเที่ยวชมเมืองนี้ คือ การเดินเที่ยวชมในหมู่บ้าน แวะดื่มชาและอาหารว่างโบราณ

5.4 การปรับใช้บทเรียนชุมชนจากประเทศญี่ปุ่น

จากการศึกษาบทเรียนชุมชนจากประเทศญี่ปุ่นสามารถปรับใช้ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) การวางแผนและการจัดทำแผนการพัฒนาที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับแผนทุกระดับ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินการที่เชื่อมโยงภายในกับภายนอกท้องถิ่น โดยมีการสนับสนุนการพัฒนาระบบฐานข้อมูลในทุกระดับและการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลข่าวสารระหว่างหน่วยงานกลางระดับนโยบาย ตลอดจนระดับภูมิภาคและท้องถิ่น

2) การกำหนดนโยบายระยะยาวในการบริหารจัดการและพัฒนาในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการในพื้นที่ การส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนและการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเอง โดยรัฐบาลเป็น

ผู้สนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมที่สำคัญ อาทิ การพัฒนาความรู้ วิชาการ และเทคโนโลยี การให้กู้เงินเพื่อการลงทุน

3) การเสริมสร้างทุนทางสังคมและทุนทางปัญญาเพื่อการพัฒนาชุมชน ประเทศญี่ปุ่นมุ่งเน้นปลูกฝังค่านิยมการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยใช้ทุนทางสังคมและทุนทางปัญญาที่มีอยู่เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นจุดเด่นในแต่ละชุมชน โดยนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ อาทิ การผลิตสินค้าและบริการที่เรียกว่า หนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OVOP) การช่วยเหลือและดูแลคนในชุมชนโดยการเป็นอาสาสมัคร และการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันประเทศไทยได้นำแนวคิดนี้มาเป็นต้นแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชน (OTOP) แต่ยังขาดการความเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชน ทำให้สินค้าและบริการมีลักษณะคล้ายกัน การแข่งขันในแต่ละชุมชนจึงสูง ส่งผลให้สินค้าและบริการต่ำ ดังนั้น การพัฒนาชุมชนจึงควรรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองไว้ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้เป็นจุดเด่นในการผลิตสินค้าและบริการ

4) การดำเนินมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพ มีการกำหนดนโยบายเป้าหมาย และกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน เช่น การกำหนดพื้นที่สีเขียว การใช้มาตรการทางภาษี ระบบการกำจัดของเสียต่างๆ เป็นต้น การดำเนินมาตรการจะเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการวางแผนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่นอกจากจะเป็นแหล่งอาหารและแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญให้กับชุมชนแล้ว ยังช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน